

Monika Olczyk

Tomaszów Mazowiecki

e-mail: kontakt@geniusz.edu.pl

Marcin Mizerski

Tomaszów Mazowiecki

e-mail: kontakt@geniusz.edu.pl

„Njardarheim” – – rekonstrukcja historyczna po norwesku, czyli zabawa, hobby, edukacja i biznes w jednym

Na zaproszenie zarządu miasteczka tematycznego „Njardarheim” od maja do września 2019 r. przebywaliśmy w norweskim Gudvangen, uczestnicząc w projekcie „Viking Valley. The Viking Experience”. „Viking Valley” to projekt interaktywnej osady historyczno-edukacyjno-rozrywkowej, oddanej do użytku w maju 2017 r. W związku z naszą działalnością w ruchu odtwórczym, praktykowanymi przez nas rzemiosłami i doświadczeniem w działaniach edukacyjnych dla dzieci, zarząd miasteczka zaprosił nas do uczestnictwa w tym projekcie, w sezonie letnim w roku 2018 i 2019.

Gudvangen jest turystyczną miejscowością zlokalizowaną w gminie Aurland, okręgu Sogn og Fjordane, w południowo-zachodniej Norwegii. Leży nad największym norweskim fiordem Nærøfjord, wpisanym w 2005 r. na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Fiord ma długość 18 km, a jego głębokość w zależności od miejsca wynosi od 10 do 500 metrów. Niedaleko Gudvangen do fiordu uchodzi rzeka Nærøydalselvi, a w odległości 4 km od miejscowości, na zachodnim brzegu, znajduje się wioska Bakka z zabytkowym XIX-wiecznym kościołem.

Badania archeologiczne przeprowadzone w Gudvangen na nabrzeżu Nærøfjord dowiodły istnienia w tym miejscu niewielkiej wczesnośrednio-wiecznej farmy i przystani oraz większej osady zlokalizowanej na górze Stalheim. Znaleźiska, głównie biżuteria i brąz z pochówków, przechowywane są

w muzeum w Bergen. Miasteczko „Njardarheim” w obecnym kształcie nie jest więc lokalizacją historyczną z oryginalnymi budowlami bądź oryginalnym wyposażeniem. Pozorny minus takiej sytuacji jest dla rekonstruktorów oraz badaczy, a także studentów zainteresowanych archeologią eksperymentalną bardzo pozytywną okolicznością, bowiem bez obawy zniszczenia lub uszkodzenia pierwotnych znalezisk daje możliwość przeprowadzania testów i prób w środowisku zbliżonym do oryginalnego. Od stycznia 2019 r. w miasteczku rozpoczęła działalność sekcja archeologii eksperymentalnej, która zajmuje się badaniem technologii, próbując rekonstruować przedmioty i techniki rzemieślnicze z epoki wikingów. Planowane jest nawiązanie stałej współpracy na tym polu z uniwersytetami w Bergen i Oslo.

Miasteczko tematyczne w obecnym kształcie rozpoczęło swoją działalność w 2017 r. Wcześniej, od prawie 20 lat, na jego miejscu lokalni odtwórcy, zrzeszeni w drużynie wojowskiej „Njardarheim” organizowali tygodniowy „Viking market”, czyli zlot pasjonatów wczesnośredniowiecznej kultury skandynawskiej oraz sezonowe atrakcje dla turystów. Popularność tych działań skłoniła członków drużyny Georga Hansena i Frode Tufte do stworzenia projektu stałego miasteczka historycznego oraz szukania inwestora skłonnego sfinansować przedsięwzięcie. Finalnie do realizacji projektu przystąpili lokalni biznesmeni z branży turystycznej. W ten sposób doszło do utworzenia zarządzającej miasteczkiem spółki GUAS Gudvangen Utvikling AS z prezes Torill Hylland na czele.

Obecnie powierzchnia zabudowań miasteczka to ponad 1500 m² (chaty, długi dom jarła, budynki infrastruktury turystycznej). Przy planowaniu przeznaczenia i zabudowy inspirowano się stałymi lub sezonowymi skandynawskimi osadami handlowymi z epoki wikingów, w tym najsłynniejszym z nich, norweskim Kaupangu. Nazwa własna również nawiązuje do handlowego charakteru miejsca. „Njardarheim” w języku norweskim oznacza siedzibę lub po prostu dom boga północy Njorda. W mitologii germańskiej był on opiekunem spokojnego morza oraz wszystkich dóbr pochodzących z głębin. Ponadto odpowiadał za bezpieczny i udany handel oraz oczywiście za bogactwo.

W trakcie naszego pobytu mogliśmy doświadczyć, jak w skandynawskich realiach wygląda połączenie odtwórstwa historycznego, działalności edukacyjnej i działalności biznesowej. Placówka otwarta jest codziennie, przez cały rok kalendarzowy, w godz. 10.00 - 18.00. Pełnia sezonu turystycznego przypada

od czerwca do sierpnia. Obsada miasteczka składa się ze stałych pracowników i wolontariuszy. Etatowi „wikingowie” to przede wszystkim rzemieślnicy, wśród nich garncarz, plecionkarka, rogownik, szewc, kowal oraz tkaczki. Zajmują oni przypisane im chaty tematyczne wyposażone w niezbędne narzędzia i sprzęty. Druga grupa pracowników to przewodnicy, oprowadzający turystów w kilku językach: norweskim, angielskim, niemieckim, hiszpańskim, rosyjskim, włoskim, holenderskim i polskim. Możliwe jest to dzięki międzynarodowemu składowi zespołu. Wielu pracowników posiada wykształcenie historyczne, archeologiczne czy też artystyczne (odpowiedniki polskich uniwersytetów i szkół artystycznych). Kolejną grupę stanowią wolontariusze, czyli odtwórcy historyczni z całego świata, którzy mają możliwość zamieszkania w miasteczku na określony czas, od kilku dni do kilku tygodni. Do ich obowiązków należy prezentacja umiejętności rzemieślniczych, posługiwanie się bronią lub narzędziami gospodarstwa domowego podczas wizyt grup turystycznych. Są wśród nich doświadczeni rzemieślnicy, ale także osoby, które chcą rozwinąć swój warsztat odtwórczy; uszyć poprawny strój, ulepić naczynie, uszyć buty lub po prostu „posmakować” w weekend lub podczas urlopu uroków życia w scenerii IX-wiecznego grodu.

Business plan miasteczka zakłada kontynuację rozbudowy infrastruktury także pod kątem zajęć edukacji historycznej dla grup zorganizowanych. Edukacja historyczna dla dzieci i młodzieży szkolnej, prowadzona w sposób doświadczalny cieszy się obecnie ogromną popularnością w wielu krajach Europy i powoli wypracowuje własne miejsce także w Polsce.

W roku 2019 odbyły się pierwsze pilotażowe zajęcia edukacji historycznej. W dużej mierze ich scenariusz i założenia były wzorowane na zajęciach prowadzonych przez Piotrkowski Uniwersytet Pierwszego Wieku, działający przy Filii w Piotrkowie Trybunalskim Uniwersytetu Jana Kochanowskiego oraz „Geniusz” Kreatywną Edukację. Oczywiście szczegóły zostały dopasowane do warunków norweskich i skoncentrowane na historii i kulturze Skandynawii z okresu wikingów. Część z zajęć prowadziliśmy jako samodzielne lekcje, z kolei część jako element kilkugodzinnego pobytu uczniów na terenie miasteczka. Za każdym razem zajęcia spotkały się z entuzjastycznym przyjęciem wśród nauczycieli i co najważniejsze uczniów. Zachęciło to zarząd miasteczka do pracy nad pełnym programem edukacji historycznej dla wszystkich poziomów nauczania, co w przyszłości pozwoli ubiegać się o dofinansowanie

działań edukacyjnych z państwowego programu pn. „Den kulturelle skolesekken” („Kulturalny tornister”), zasilającego podobne działania z funduszy norweskiego totolotka.

Pierwsze trzy lata działalności miasteczka wikińskiego w Gudvangen udowadniają, że powstało miejsce łączące naukę z rozrywką i w sposób niezwykle efektowny promujące kulturę i historię Skandynawii. Tysiące zadowolonych odwiedzających rocznie to najlepszy wskaźnik sukcesu. Cieszymy się że jesteśmy elementem tego projektu. Nasze doświadczenia z pracy na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego Filii w Piotrkowie Trybunalskim pokazują, że bycie odtwórcą to już nie tylko hobby, ale także bardzo ciekawa praca.